

3. Умови надання техніки в лізинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukragroleasing.com.ua/index.php?umovi-nadannya-tehniki-u-finansoviy-lizing.html>.
4. Где факторинг стоит меньше 12% годовых: обзор рынка факторинга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.prostobiz.ua/finansy/factoring/stati/gde\\_factoring\\_stoit\\_menshe\\_12\\_godovyh\\_obzor\\_rynka\\_faktoringa\\_na\\_23\\_yanvarya\\_2014\\_goda](http://www.prostobiz.ua/finansy/factoring/stati/gde_factoring_stoit_menshe_12_godovyh_obzor_rynka_faktoringa_na_23_yanvarya_2014_goda).
5. Даценко О. І. Ринок факторингових послуг: проблеми розвитку та перспективи / І. О. Даценко // Фінансовий ринок України. – 2010. – №9. – С. 20-23.
6. Перспективи використання аграрних розписок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.deloitte.com/view/uk\\_ua/ua/press-ukr/201701/d5944b089b8c2410VgnVCM3000003456f70aRCRD.htm](http://www.deloitte.com/view/uk_ua/ua/press-ukr/201701/d5944b089b8c2410VgnVCM3000003456f70aRCRD.htm).
7. Про аграрні розписки: закон України від 06. 11. 2012 року №5479-VI (зі змінами від 04. 07. 2013р. №406-VII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
8. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05. 04. 2001р. № 2374-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
9. Рудненко Т. Вексельний обіг та перспективи використання фінансових векселів в Україні / Т. Рудненко // Фінансовий ринок України. – 2009. – №7-8. – С. 15–18.
10. Програма по авалюванню векселів з «Bayer Cropscience» та IFC [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://sednaagro.com.ua/ua/novini/programa\\_po\\_avaluvanny\\_vekseliv.html](http://sednaagro.com.ua/ua/novini/programa_po_avaluvanny_vekseliv.html).
11. Нова програма співпраці для підприємств АПК від ТОВ "Агро-Дельта Груп" та АТ «Укрексімбанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://agrodelta.com.ua/ru/news/nova-programa-spiivpraci-dlya-pidpriemstv-apk-vid-tov-agro-delta-grup-ta-at-ukreksimbank-.html>.

УДК 339.98 - 339.96

### ІНОЗЕМНА ДОПОМОГА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОДУКУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ: ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ БАЛАНСУ ПЕРЕВАГ ТА ЗАГРОЗ

*Резнікова Н.В.*, к.е.н, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**Резнікова Н.В.** Іноземна допомога як інструмент продукування економічної залежності: проблема встановлення балансу переваг та загроз

В статті розглядаються мотиви надання іноземної економічної допомоги найменш розвиненим країнам. Наводиться класифікація зовнішньоекономічної допомоги з огляду на потенційні ризики, які вона продукує. Наголошується необхідність уникнення загострення залежності від допомоги, яка консервує можливості економічного розвитку в країнах-реципієнтах. Пропонується авторський підхід до інтерпретації видів економічної залежності від допомоги.

**Ключові слова:** економічна залежність, зовнішньоекономічна допомога, найменш розвинені країни, іноземний капітал, країна-реципієнт допомоги, країна-донор допомоги, комерціалізація допомоги, кредити, гранти.

**Резнікова Н. В.** Иностранная помощь как инструмент продуцирования экономической зависимости: проблема установления баланса выгод и рисков

В статье рассматриваются мотивы предоставления иностранной экономической помощи наименее развитым странам. Приводится классификация внешнеэкономической помощи, учитывающая потенциальные риски, которые она продуцирует. Отмечается необходимость минимизации зависимости от помощи, которая консервирует возможности экономического развития в странах-реципиентах. Предлагается авторский подход к интерпретации видов зависимости от внешнеэкономической помощи.

**Ключевые слова:** экономическая зависимость, внешнеэкономическая помощь, наименее развитые страны, иностранный капитал, страна-реципиент помощи, страна-донор помощи, коммерциализация помощи, кредиты, гранты.

**Reznikova N.** International aid as an instrument of producing economic dependence: the issue of balancing the benefits and threats

This article is about economic aid. It examines how dangerous aid has been in promoting dependence- relations within recipient countries and donor countries. The motives of providing the foreign economic aid to the least developed countries are considered. This article focuses on risks, which arise from development aid. Classification of the external economic aid is given, considering potential risks which it produces. Author's approach to interpretation of types of dependence on the external economic aid is offered.

**Keywords:** economic dependence, external economic assistance, least developed countries, foreign capital, recipient countries, donor countries, aid's commercialization, credits, grants.

**Постановка проблеми.** Слід констатувати відсутність одностайності у тлумаченні впливу допомоги на економічний розвиток з огляду на відмінності у змістовному наповненні самого поняття «допомога». Як правило, іноземна допомога виступає як необхідний засіб сприяння економічному розвитку в найменш розвинених країнах. Мета програми іноземної допомоги найменш розвиненим країнам полягає у прискоренні їх економічного розвитку до того моменту, де задовільні темпи росту можуть бути досягнуті на основі самопідтримки. Таким чином, загальна мета зовнішньої допомоги – це надання кожній найменш розвиненій країні позитивних стимулів для реалізації максимальних зусиль країни щодо підвищення темпів її зростання.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проте, визначення здійснюваного ефекту від іноземної допомоги на економічний розвиток країн, що розвиваються, завжди було темою завзятих наукових суперечок. Більше того, окремі дослідження наголошують не лише на відсутності позитивної кореляції між допомогою і економічним ростом (С.Раделет [10], Р.Рагурам, А.Субраманіан [11], Г.К. Рандхава [12]), але й наполягають на тому, що допомога призводить до уповільнення економічного зростання в країнах, що розвиваються і провокує в них структурні спотворення (С.Джанков, Х.Монтальво, М.Рейнал-Керол [2]). В.Істерлі [3], здебільшого, фокусує свій дослідницький ракурс на ролі допомоги у загостренні проблеми боргового навантаження на країну, а Ф.Еріксон [4] ставить під сумнів здатність допомоги, ґрунтованій на ринкових засадах, сприяти вирішенню стратегічних завдань, що стоять перед урядом. Спираючись на ґрунтовні дослідження західних колег, метою статті ми визначаємо вивчення ролі зовнішньоекономічної допомоги у загостренні відносин залежності між країною-донором та країною-реципієнтом останньої.

**Виклад основного матеріалу.** Стандартне визначення іноземної допомоги виходить з Комітету сприяння розвитку (КСР) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка визначає іноземну допомогу як фінансові потоки, технічну допомогу і товари, які: в якості своєї основної мети призначені для сприяння економічному розвитку та добробуту (таким чином, виключають допомогу військовій сфері та для інших цілей, що не допомагають розвитку); передбачають гранти або пільгові кредити[9].

Гранти та пільгові кредити називаються фінансуванням на пільгових умовах, в той час як кредити, які несуть в собі ринкові або близькі до ринкових умови (і, отже, не є іноземною допомогою) відносять до не пільгового фінансування. Згідно КСР, кредит вважається допомогою, якщо він має так званий «грант - елемент» від 25 і більше відсотків, а це означає, що поточна вартість кредиту повинна бути

нижчою не менш ніж на 25 % від поточної вартості кредиту в порівнянні з ринковими ставками.

Комітет сприяння розвитку класифікує потоки допомоги на три великі категорії [8]:

- офіційна допомога в цілях розвитку (ОДЦР) є найпоширенішою, що складається з допомоги, що надається урядами країн-донорів країнам з низьким і середнім рівнем доходу;

- офіційна допомога (ОД) – це допомога, що надається урядами у багатші країни з доходом на душу населення вище, ніж \$ 9,0005 (наприклад, Багамські острови, Кіпр, Ізраїль і Сінгапур), а також країнам, які раніше були частиною Радянського Союзу або його супутників;

- приватна добровільна допомога включає в себе гранти від неурядових організацій, релігійних груп, благодійних організацій, фондів та приватних компаній.

Серед можливих пояснень зазначеного феномену слід відзначити ефекти «розриву заощаджень» та «іноземного розриву обміну».

Як наголошувалось, мета міжнародної програми допомоги слаборозвиненим країнам фокусується на прискоренні їхнього економічного зростання до тих пір, поки воно не буде забезпечуватись внутрішніми драйверами росту. Таким чином, загальною метою допомоги виступає не саме по собі конвергенція в доходах між багатими та бідними країнами, а забезпечення всіх країн можливостями для досягнення стійкого зростання.

Слід звернути уваги на висновки дослідження В.Істерлі [3], в якому стверджується, що лівова частка притоку іноземних ресурсів була спрямована на стимулювання споживання, і лише незначна частина сприяла зростанню внутрішніх заощаджень. Маємо певне порочне коло взаємозалежностей, коли допомога та інші форми іноземного капіталу, опосередковано будучи спрямованими на зростання споживання (у випадку реалізації соціальних ініціатив уряду), ризикують зменшити потенційний рівень внутрішніх заощаджень, тим самим, перекриваючи можливості споживання у майбутньому. Водночас, якщо весь обсяг допомоги відводиться на реалізацію капітальних інвестицій, то відсутнє збільшення поточного споживання в короткостроковій перспективі здатне стимулювати ріст в майбутньому споживанні. В контексті окресленого, вважаємо за доцільне навести класифікацію зовнішньоекономічної допомоги як інструменту продукування міжкраїнової залежності.

Таблиця 1

Зовнішньоекономічна допомога як інструмент продукування міжкраїнової залежності

| Двостороння допомога                   | Характеризується надаванням кредиту однією країною іншій країні.                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Багатостороння допомога                | За нею кредити або допомога надаються міжнародними установами, такими як Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація, МВФ, Агентство міжнародного розвитку, Азіатський банк розвитку, Ісламський банк розвитку та ін.                                            |
| Зв'язана допомога                      | Надається за умови, коли в певній країні закуповуються у кредит обладнання чи сировина.                                                                                                                                                                             |
| Об'єднана допомога                     | Надається без будь-яких попередніх умов, позичальник може використовувати її за своїми потребам і з будь-якої країни.                                                                                                                                               |
| Продовольча допомога                   | Надається у вигляді пшениці, рису і т.д., щоб побороти нестачу продовольства.                                                                                                                                                                                       |
| Технічна допомога                      | Передбачає надання консультаційних послуг, технічної експертизи, виконання широкомасштабних проєктів.                                                                                                                                                               |
| Гранти                                 | Виділяються на гуманітарних підставах для допомоги в боротьбі з голодом, повеннями і землетрусами та не підлягають поверненню країні-донору.                                                                                                                        |
| Пільговий кредит                       | Передбачає погашення після 25 років під процентну ставку від 1% до 3%.                                                                                                                                                                                              |
| Жорсткий кредит                        | Виплачується за 25 років, а процентна ставка становить більше 3%.                                                                                                                                                                                                   |
| Проект допомоги /<br>допоміжний кредит | Надається для завершення визначеного проєкту.                                                                                                                                                                                                                       |
| Прямі іноземні інвестиції              | здійснюються у формі передавання капіталу з однієї країни в іншу за допомогою або кредитування, або придбання акцій у зарубіжного підприємства, що перебуває значною мірою у власності інвестора чи під його контролем, або ж шляхом створення нового підприємства. |

Джерело: укладено автором за [5; 10; 12]

Серед чинників, що визначають розмір іноземної допомоги для економічного розвитку, серед іншого, визначають такі:

- **Наявність ресурсів для інвестування/допомоги.** Розвинені країни можуть експортувати надлишок капіталу в найменш розвинені країни. Більше того, такі країни, як Канада і Австралія, беруть запозичення у США і Великобританії для фінансування проєктів з розвитку. Тож маємо ситуацію, коли брак внутрішніх ресурсів не унеможливає здійснення іноземної допомоги для найменш розвинених країн.

- **Здатність поглинати капітал.** Найменш розвинені країни повинні мати потенціал до поглинання та освоєння допомоги, що актуалізує проблему структурної трансформації економіки приймаючої країни. Зрозуміло, що економічний розвиток стимулюватиметься галузями, що потраплять в сферу інтересів країн-донорів. Зокрема, в Довідці Світового банку зазначається, що «принципове обмеження на банківське фінансування в галузі розвитку було введено не через брак коштів, а через відсутність добре підготовлених і добре спланованих проєктів, готових до негайного виконання. Проєкти повинні бути створеними не тільки для того, щоб бути освоєними, вони повинні бути продуктивними»[15]. Обсяг капіталу, який може бути використаний найменш розвиненими країнами, визначається наявністю додаткових ресурсів. Капітал залишиться невикористаним, якщо додаткові ресурси недоступні. Нерівномірний розвиток інфраструктури в найменш розвинених країнах зберігає здатність поглинати іноземну допомогу.

- **Наявність ресурсів.** Якщо найменш розвинені країни не мають достатнього розвинених людських і природних ресурсів, це буде служити перешкодою для ефективного використання іноземного капіталу. Для такої країни буде важко використовувати наявну іноземну допомогу, якщо людські і природні ресурси відсутні. Але останнє не повинно діяти як обмеження для економічного розвитку.

- **Зусилля до розвитку з боку країни-реципієнта.**

- **Спроможність країни-реципієнта погасити кредити.** Здатність до погашення кредитів, серед іншого, залежить від експортного потенціалу країн-реципієнтів допомоги, що уможливає отримання валютних ресурсів.

Маємо визнати: спроба виокремити переваги іноземної допомоги наражається на небезпеку одночасного маніпулювання загрозами, що надходять від неї.

**1) Іноземна допомога усуває розрив між заощадженнями та платіжним балансом.** Країни, що розвиваються, за рідким винятком, характеризуються низькими нормами заощаджень через відповідно низький рівень національного доходу і співвідношення ВВП/на душу населення. Цілком природно, що недостатній рівень заощаджень не сприяє формуванню капіталу і економічному розвитку. Аналогічним чином, в таких країнах імпорту перевищує експорт, отже, завжди є дефіцит платіжного балансу. Вважається, що за таких обставин, іноземні кредити та допомога не тільки зменшують розрив у внутрішніх заощадженнях, але також допомагають подолати проблеми платіжного балансу.

**2) Задоволення вимог до розвитку.** Країни, що розвиваються отримують можливість розвивати галузі економіки, цікаві для

іноземного капіталу, шляхом імпорту необхідних технологій, в результаті чого зростає продуктивність праці.

3) **Створення сучасної економічної та соціальної інфраструктури.** Економіка країни не може розвиватися без відповідної інфраструктури (наявність газу, електроенергії, транспорту та зв'язку), так само, як і без її соціальної складової (освіта, навчання та медичні установи). Перелічені об'єкти інфраструктури вимагають місцевого та іноземного капіталу, кількість якого є обмеженою у малорозвинених країнах. Таким чином, іноземна допомога допомагає уряду створити таку інфраструктуру, опосередковано забезпечуючи зростання робочих місць.

4) **Рівень технологічного розвитку.** Завдяки іноземній допомозі, яка також включає в себе технічне співробітництво або допомогу в розробці проектів, використовується сучасне обладнання, що виробляє товари дуже високої якості у великих кількостях. Звідси, споживачі отримують перевагу, використовуючи товари високої якості.

5) **Боротьба з надзвичайними ситуаціями.** Іноземні ресурси допомагають подолати наслідки надзвичайних ситуацій.

6) **Збільшення податкових надходжень.** Відбувається опосередковано через стимулювання економічного розвитку в експортних галузях та, більш широко, шляхом активізації господарської діяльності всередині країни.

7) **Підвищення рівня життя.** Іноземна допомога сприяє підвищенню продуктивності праці, доходів і зайнятості.

8) **Збільшення державних доходів.**

9) **Вирішення проблем платіжного балансу.** Вважається, що найменш розвинені країни за допомоги іноземного капіталу можуть задовольнити власні потреби в імпорті, уникаючи загострення проблеми платіжного балансу. Водночас, на нашу думку, така «допомога» ризикне законсервувати структурні перекося в країні-реципієнті капіталу, що вже згадувалось нами в контексті проблеми експорту моделей споживання, притаманних багатьом країнам, в найменш розвинені країни.

Таблиця 2

| Недоліки іноземної допомоги для країни-реципієнта                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ризики іноземної допомоги                                                               | Механізм дії                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Зростання боргу обслуговування іноземної допомоги                                       | КЦП продовжують запозичувати кошти, потрапляючи в боргову спіраль.                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Збільшення вартості виробництва                                                         | Великі винагороди та інші пільги, що надаються іноземним експертам.                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Звичка залежати від іноземних позик і зловживання допомогою                             | Відсутність стимулів до розвитку з боку НРК. Країни-реципієнти допомоги не намагаються орієнтуватися на внутрішні ресурси, тим самим, унеможливаючи розвиток власних технологій. Така ситуація призводить до загострення залежності від інших країн, провокуючи розвиток корупції.                                        |
| Експлуатація з боку країн-донорів                                                       | Країни-донори здійснюють тиск на формування як міжнародної політики, так і економічних інтересів країн-реципієнтів. Це підтверджує тезу про те, що надання двосторонніх кредитів завжди пояснюється політичними мотивами.                                                                                                 |
| Продовольча допомога перешкоджає розвитку сільського господарства в країнах-реципієнтах | Коли допомога надходить у вигляді товарів продовольчого споживання, таких як пшениця, рис, які зазвичай надаються за номінальну ціну, це перешкоджає місцевому виробництву аналогічного товару через більш високу вартість виробництва всередині країни, що саме по собі руйнує місцеве сільськогосподарське виробництво. |
| Залежність від імпорту сировини з країни-донора                                         | У випадку, якщо країна-донор допомагає у реалізації промислових проектів, що мають на меті імплементацію засад політики імпортозаміщення, сировина для промисловості повинна імпортуватися з країни-донора. Таким чином, галузь стає залежною від постачальника сировини або технології, а країна відчуває відтік валюти. |
| Проект зв'язаних кредитів для менш пріоритетних проектів                                | Іноді країна-донор може дати зв'язаний кредит для тих проектів, які не є пріоритетними для позичальника. В такий спосіб країни-донори можуть обтяжувати економіку країни-позичальника необхідністю сплати відсотків за реалізацію неефективного проекту.                                                                  |
| Дефіцит платіжного балансу і заощаджень                                                 | НРК отримують іноземну допомогу для подолання розриву між внутрішніми заощадженнями та інвестиціями, а також для поліпшення стану платіжного балансу, але до цих пір вони не в змозі виконати це завдання, а розрив постійно зростає.                                                                                     |
| Зростання частки зв'язаної допомоги та тяжкість жорстких вимог кредитування             | З часом отримання іноземної допомоги для слабозрозумілих країн стає все більш важким завданням. Країни-донори зробили більш жорсткими умови надання допомоги за рахунок підвищення процентної ставки і зменшення терміну погашення кредиту.                                                                               |
| Іноземна допомога не підвищує працездатність населення                                  | Іноземна допомога дозволяє урядам країн проводити недостатньо жорстку соціальну політику.                                                                                                                                                                                                                                 |

Джерело: укладено за [4; 5; 12; 13]

Взаємозамінність іноземної допомоги є явищем, яке фактично означає, що фонди іноземної допомоги, призначені для одного проекту, можуть бути витрачені в інших цілях, якщо уряд змінює структуру своїх витрат. Висновки дослідження П. Кашель-Кордо[1] підтвердились результатами емпіричних перевірок І. Гануга і Г. Хана[7], які наполягали на тому, що допомога призводить до збільшення податків і збільшення державних витрат, що перевищують розмір припливу допомоги. Вплив допомоги на ці змінні залежить від співвідношення між допомогою і приватними інвестиціями, а тому в ситуації, якщо допомога витісняє приватні інвестиції, існує велика ймовірність того, що допомога буде знижувати податки, і навіть може зменшити національний дохід.

Взаємозамінність іноземної допомоги підкреслює мотиви одержувача отримати допомогу, втім мотиви реципієнта не завжди спрямовані на вирішення проблеми боротьби з бідністю або продовольчої кризи та підвищення темпів зростання. Більше того, реалії сьогодення свідчать про те, що країни-донори все частіше схилиються саме до надання кредитів, а не грантів, таким чином, комерціалізуючи тематику допомоги. Згідно результатів дослідження О. Ероглу та А.Явуза, процентні кредити в даний час складають більше 80% обсягу всієї наданої допомоги, в порівнянні з менш ніж 40% в другій половині XX ст. [5]. Більше того, зв'язана допомога передбачає ситуацію, за якою позики або гранти повинні бути витрачені на придбання товарів і послуг країни-донора або реалізацію конкретно визначених проектів (кошти можуть використовуватися для конкретних проектів), що виступає ще ілюструє комерційну складову донорських мотивів.

За висловом А. Тірлвалла, економічні мотиви для розвинених країн, що інвестують в країни, що розвиваються, не обмежуються бажанням сприяти підвищенню темпів зростання в останніх, але містять інтенції підняття власного добробуту [14, с.320]. Крім того, окремі зацікавлені підприємницькі групи в розвинених країнах отримують вигоду від надання допомоги. Зокрема, інтереси експортерів товарів і послуг, куплених країнами-одержувачами допомоги прямо підтримується урядами країн, що надають кредити і позики для урядів одержувачів допомоги, чия здатність погасити їх у вирішальній мірі залежить від того, чи будуть вони продовжувати одержувати фонди допомоги.

Більше того, так звана консультативна допомога, яка найчастіше асоціюється з установами, що входять до Групи Світового Банку, виступає інструментом впливу на суверенність економічної політики країни. Слід зазначити, що копіювання та прийняття зовнішніх атрибутів прогресу та розвитку не завжди супроводжується адекватним нарощуванням внутрішньої політико-економічної самодисципліни.

Чи не найкращим прикладом цього виступає критика політики Міжнародного валютного фонду, поради якого не виявлялись адекватними потребам кожної окремо з країн, консультування з якими він проводив. Певна уніфікація запропонованих стабілізаційних програм без врахування специфіки господарювання та економічного розвитку країн-здобувачів допомоги в комплексі з відчутною політизацією цієї міжнародної інституції призвели до втрати довіри до результатів їхнього регулярного моніторингу.

За переконанням Дж. Стігліца, неоліберальна ідеологія, якою пронизана політика МВФ, починаючи з 1980-х років, суперечила ідеям, на яких ця установа була заснована, а також меті своєї програми: “Упродовж багатьох років з моменту його створення МВФ помітно змінився. Ґрунтований на вірі, що ринки часто працюють погано, тепер він відстоює верховенство ринку з ідеологічними завзяттям. Ґрунтований на вірі в те, що існує необхідність міжнародного тиску на країни, які мають більше експансіоністську економічну політику - таку, як зростання витрат, зниження податків або зниження відсоткових ставок для стимулювання економіки, - сьогодні МВФ, як правило, надає засоби тільки тоді, коли країни беруть участь у політиці у вигляді зменшення дефіциту, підвищення податків або підвищення відсоткових ставок, що спричиняє спад економіки [14, с.12-13]”.

Нині під час проведення антикризових заходів МВФ поступово трансформує свої програми з урахуванням економічного падіння та необхідності у поодиноких випадках корегувати свої поради на прохання уряду країни її запровадження. Проте, у своїй діяльності МВФ, перш за все, керується принципом обумовленості, згідно з яким країни-члени фонду можуть отримати кредит лише за умови, що вони беруть на себе зобов'язання провадити ту економічну політику, яку їм пропонує саме Міжнародний валютний фонд. Це, в свою чергу, робить ідею економічної свободи та вільного демократичного вибору ілюзорною та заплямованою позицією практичного еґотизму та нав'язаного диктату. Дж. Стігліц запропонував аналіз його спостережень відносно політики МВФ і процедур як основ, що втілюють явища неоліберальної глобалізації: “У МВФ рішення були прийняті на основі того, що здавалося цікавою сумішню ідеології і погані економіки, догма, яка іноді, здавалося, групує з особливими інтересами. Коли криза ударила, приписи МВФ застаріли, а якщо приймати “стандарт” рішення, не розглядаючи ефектів, які вони матимуть на людях, усі повинні були наслідувати ці приписи. Я рідко бачив прогнози того, що політики зробили для бідних. Я рідко бачив вдумливі обговорення і дослідження наслідків альтернативних політик. Був єдиний припис. Альтернативні думки не розглядалися. Ідеологія визначала політику, і країни, як і очікувалося, йшли за основними лініями МВФ без дебатів. Ці стосунки часто спричиняли погані результати [і були] антидемократичними [14, с.14-15]”.

Справді, вимоги щодо кредитування МВФ і Всесвітнього банку спонукають країни приватизувати підприємства комунального обслуговування, послуг й інфраструктури, таким чином, створюючи можливості, завдяки яким транснаціональні корпорації можуть бути корисні внаслідок їхньої здатності отримати кредит, а в деяких випадках - внаслідок їхнього технологічного просування і попереднього досвіду керівництва великомасштабними, технічно складними галузями і послугами. Приватизація, на переконання вчених М.Ачбара, Б.Сімсона, Дж.Бакана, Г.Крукса, на дослідження яких посилається Л.Ньельсен [8], має тенденцію і далі концентрувати добробут і владу в руках небагатьох, в такий спосіб узалежнюючи слабкі прошарки населення приймаючих країн, які вимушені отримувати основні блага від власників ТНК, які не несуть політичної або моральної відповідальності перед ними. У багатьох випадках позиції транспідданих були просунуті через політичну корупцію і конфлікти інтересів.

Як зазначає Дж.Стігліц, нерідко й внутрішні еліти також беруть участь у скуповуванні великих активів за договірними [14, стор. 58]. Т.Л.Еванс погоджується з думкою цитованих нею Л.Блама та Ф. Опіципро те, що такі стратегії приватизації не стимулюють внутрішнє капітальне будівництво, але передають ресурси і підприємства іноземним інвесторам за зручними цінами[6]. Більше того, дохід, отриманий іноземними інвесторами на Глобальному Півдні, в основному, репатрійований у країни Першого світу, що, на наше переконання свідчить про викачування ресурсів з нерозвинутих економік. Більше того, як влучно акцентує увагу М. Роуботам, оскільки державні борги сплачені в тому числі, через механізм оподаткування, репатріація прибутку від приватизованих активів, куплених іноземними інвесторами, сприяє тривалій урядовій заборгованості [13, с. 125].

**Висновки.** З одного боку, в фокусі МВФ капітал і підприємницька діяльність розглядаються в якості необхідної умови для створення нових підприємств і робочих місць як необхідних умов виходу їх економічної кризи, а, з іншого боку, запровадження програми жорсткої економії і високих відсоткових ставок, застосованих МВФ у неоліберальний період, спричиняє нестачу обох [19]. Більше того, ми розділяємо позицію Дж.Стігліца, який акцентує увагу на наступній даності: тоді як історично уряд США відіграє центральну роль у розвитку сильної внутрішньої економіки, країни Глобального Півдня були фактично позбавлені можливості зробити те ж саме у межах неоліберальної парадигми у багатьох випадках, тому що вони є предметом економічного і політичного впливу МВФ і Всесвітнього банку [14, с. 21]. Ідеологія неолібералізму була також нерівномірно вживана МВФ, таким чином посилюючи відносні позиції сил країн Першого світу щодо Глобального Півдня.

Країни, які вимушені пропонувати на продаж національні активи, втрачають тривалий потенціал для внутрішньої економічної вигоди від підприємств, проданих за таких умов, збільшуючи, тим самим, їхню залежність від зовнішніх кредитів і капіталовкладень. Таким чином, **констатуємо певний парадокс рекомендації міжнародних інституцій, обов'язкових до виконання**, де приватизація, замість того, щоб служити підставою для піднесення економіки, найчастіше позбавляє країну активів. Більше того, нав'язувана невідкладність приватизації, яку пропагує МВФ і окремі установи Всесвітнього банку, демонструє, передусім, фокус цих інституцій на задоволенні інтересів основних гравців у межах світової системи.

Боротьба з платіжними дисбалансами, задекларована як чи не найголовніша мета МВФ, закінчується згортанням соціальних програм та радикальним зменшенням державних витрат, а взяті на ці потреби кредити лягають на країну борговим тягарем, унеможливаючи як формування нею достатніх золотовалютних резервів (що вплинуло б на укріплення її валютного курсу та угамування інфляції), так і її просування технологічними сходами (через брак ресурсів для фінансування широкомасштабних проєктів). Слід наголосити, що умови надання кредитних ліній завжди носять імперативну складову, що змушує національні уряди маневрувати в межах державних економічних стратегій з корекцією на вимоги МВФ.

В ситуації, коли іноземна допомога стимулює темпів зростання національного доходу в країнах, що розвиваються, вона опосередковано сприяє розширенню попиту на товари і послуги в розвинених країнах. **У зв'язку з окресленням, ми наполягаємо на відсутності ознак «іноземної економічної допомоги», якщо в результаті взаємовідносин країни-реципієнта та країни-донора спостерігається:**

- економічна експансія останнього на ринки країн-реципієнтів допомоги;
- непропорційне зростання експорту товарів та послуг з країни-донора;
- згортання реалізації політики імпортозаміщення в країні-реципієнті;
- ситуація, за якою погашення раніше відкритих кредитних ліній передбачає відкриття нових;
- зростання залежності від імпорту технологій з країни-донора.

Ігнорування існуючого стану взаємовідносин між країнами-донорами та країнами-реципієнтами наражає на небезпеку підміни поняття «допомога» та «прихована вигода». Мотиви такого замовчування цілком зрозумілі з позицій країн-донорів, втім, подальша гра за правилами, що свідомо нав'язуються міжнародними інституціями, унеможливить зміну існуючого стану діалогу між країнами з різних таборів розвитку.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Cashel-Cordo P. ThePublicSectorImpactofInternationalResourceTransfers[Electronic resource] / P. Cashel-Cordo, S.G. Craig //JournalofDevelopmentEconomics. - Vol.№32.- 1990.-Mode of access: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/030438789090050L>.
2. Djankov S. Does Foreign Aid Help? [Electronic resource] /D.Simeon, J.Montalvo, M.Reynal-Querol // Cato Journal, Vol. 26, No. 1 (Winter

- 2006). - Mode of access: <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2006/1/cj26n1-1.pdf>.
3. Easterly W. The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest Have Done So Much and So Little Good [Electronic resource] / W. Easterly // New York: Penguin Press, 2006. - 436 p. - Mode of access: <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2006/5/cj26n2-17.pdf>.
4. Erixon F. Aid and Development: Will It Work This Time? [Electronic resource] / F. Erixon // London: International Policy Network, - 2005. - Mode of access: <http://www.policy-network.net/development/publication/aid-and-development>.
5. Eroğlu Ö. The role of foreign aid in economic development of developing countries [Electronic resource] / Ö. Eroğlu, A. Yavuz // Süleyman Demirel University. - Mode of access: <http://ces.epoka.edu.tr/icme/a14.pdf>.
6. Evans T.L. Understanding the Political Economy of Enforced Dependency in the Globalized World. A Springboard for Sustainability-oriented Action [Electronic resource] / T.L. Evans // 2011. - Mode of access: [http://www.feasta.org/documents/enforced\\_dependency/enforced-dependency.pdf](http://www.feasta.org/documents/enforced_dependency/enforced-dependency.pdf).
7. Gang I.N. Foreign Aid, Taxes and Public Investment [Electronic resource] / I.N. Gang, H.A. Khan // Journal of Development Economics. - Vol. №34. - 1991. - Mode of access: <http://ideas.repec.org/a/eee/deveco/v34y1990i1-2p355-369.html>.
8. Nielsen L. Classification of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done [Electronic resource] / L. Nielsen // IMF Working Paper. - 2011. - Mode of access: [http://www.relooney.fatcow.com/0\\_NS4053\\_1504.pdf](http://www.relooney.fatcow.com/0_NS4053_1504.pdf).
9. OECD Development Co-operation Directorate [Electronic resource]. - Режим доступу: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/>.
10. Radelet S. A primer on foreign aid [Electronic resource] / S. Radelet // Center for Global Development. - 2006. - Mode of access: [http://www.cgdev.org/files/8846\\_file\\_WP92.pdf](http://www.cgdev.org/files/8846_file_WP92.pdf).
11. Raghuram R. Aid and Growth, What Does the Cross-Country Evidence Really Show? [Electronic resource] / R. Raghuram, A. Subramanian // IMF Working Paper No. 05/127. - 2005. - Mode of access: <http://mitpress.mit.edu/journal-home.tcl?issn=00346535>.
12. Randhawa G.K. Foreign aid in economic development / G.K. Randhawa // International Journal of Computing & Business Research. - 2012. - Mode of access: <http://www.researchmanuscripts.com/isociety2012/38.pdf>.
13. Rowbotham M. Goodbye America! Globalization, debt and the dollar empire / M. Rowbotham // Charlbury, Oxfordshire, England: Jon Carpenter Publishing. - 2000. - 209 p.
14. Stiglitz J. E. Globalization and its discontents / J. E. Stiglitz // New York: W. W. Norton. - 2002. - p. 282.
15. The World Bank Annual Report 2012. - Mode of access: [http://siteresources.worldbank.org/EXT/ANNREP2012/Resources/8784408-1346247445238/AnnualReport2012\\_En.pdf](http://siteresources.worldbank.org/EXT/ANNREP2012/Resources/8784408-1346247445238/AnnualReport2012_En.pdf).
16. Thirwall A.P. Growth and Development: with Special Reference to Developing Economies / A.P. Thirwall // Palgrave Macmillan. - 2006. - 720 p.
17. UNCTADSTAT [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/\[\[reportFolders.aspx](http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/[[reportFolders.aspx).
18. World Bank Indicators [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/>.
19. Резнікова Н.В. Фінансова глобалізація в контексті цивілізаційних зрушень // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин ; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред.) та ін.]. - Київ, 2008. - Вип. 71, ч. 2. - С. 186-192.

УДК 331.108

## АУТСТАФІНГ ЯК НАПРЯМОК ОПТИМІЗАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сафарова Р.В., к.е.н., спеціаліст кафедри інноватики та управління ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» (Україна)

**Сафарова Р.В. Влияние застосування аутстафінгу як сучасного напрямку оптимізації персоналу промислового підприємства.**

У статті обґрунтовано теоретичні положення та запропоновано науково-методичні підходи до ефективного управління персоналом на промислових підприємствах. На підставі аналізу досвіду розвинутих країн були систематизовані способи управління персоналом та визначені основні відмінності в управлінні персоналом українських підприємств. Виявлено найбільш актуальні методи управління персоналом у сучасних умовах шляхом вивчення його інструментів та отримано підтвердження ефективності впровадження одного з них. Запропоновано об'єктивне визначення ефективності використання аутстафінгу за допомогою SWOT-аналізу аутстафінгових послуг на промислових підприємствах України.

**Ключові слова:** управління персоналом, аутстафінгові послуги, концептуально-методологічний підхід, обґрунтування ефективності, інструменти управління, чинники впливу.

**Сафарова Р.В. Влияние применения аутстаффинга как современного направления оптимизации персонала промышленного предприятия.**

В статье обоснованы теоретические положения и предложены научно-методические подходы к эффективному управлению персоналом на промышленных предприятиях. На основании анализа опыта развитых стран были систематизированы способы управления персоналом и определены основные различия в управлении персоналом украинских предприятий. Выявлено наиболее актуальные методы управления персоналом в современных условиях путем изучения его инструментов и получено подтверждение эффективности внедрения одного из них. Предложено объективное определение эффективности использования аутстаффинга с помощью SWOT-анализа аутстаффинговых услуг на промышленных предприятиях Украины.

**Ключевые слова:** управление персоналом, аутстаффинговые услуги, концептуально-методологический подход, обоснование эффективности, инструменты управления, факторы влияния.

**Safarova R. Effect of application autstaffing as a modern direction optimization personnel promyshlennogo enterprise.**

In Article substantiates theoretical issues and proposes some scientific and methodical approaches to efficient management of personnel at industrial enterprises. On the basis of a thorough analysis of the experience, accumulated by industrially developed countries the ways of management of personnel were systemized and the main differences in personnel management at domestic enterprises were revealed. Proposed were methods of implementation of the system of labour payment in accordance with the results of production activity, based upon grades. Proposed the method of evaluation of the efficiency of implementation of outstaffing services at industrial enterprises, that allows to cut the enterprises expenses and achieve long-term positive results.

**Keywords:** human resources, outstaffing services, conceptual and methodological approach to study the effectiveness of management tools, influences.

Сучасні умови характеризуються підвищенням ролі персоналу у підприємствах, що обумовлено такими чинниками: зміни у змісті праці, які викликані застосуванням нових техніки, технологій; трансформація функції контролю, підвищення значущості самоконтролю і самодисципліни; макроекономічні чинники (загострення конкуренції на ринку, орієнтація підприємств на задоволення попиту покупців, підвищення уваги до якості товарів); зміна форм організації праці на підприємствах; підвищення освітнього та культурного рівня працівників; зміна пріоритетів у системі цінностей персоналу. У зв'язку з цим особливої актуальності на сучасному етапі набувають